

STRUKTURA DNEVNIH AKTIVNOSTI ISTRAŽIVAČA

BRANKA GOLUB

Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu

U ovom se radu prezentiraju rezultati sociološkog istraživanja budžeta vremena istraživača u SR Hrvatskoj. U prvom se dijelu daju osnovne naznake o teorijskim aspektima raspodjele dnevnih aktivnosti, a zatim se posebno kategoriziraju aktivnosti znanstvenih radnika. Podjela radnih aktivnosti na različite modalitete pokazala je da znanstveni radnici u prosjeku rade više i duže od ostalih profesija. Međutim, rezultati istraživanja pokazali su na žalost da i uvjeti rada znanstvenih radnika nisu onakvi kakvi bi trebali biti.

Život i rad znanstvenika oduvijek su bili predmeti interesa vrlo širokog kruga ljudi — vladara,¹ književnika² i običnog svijeta u krilu kojeg nastaju uopćene i pojednostavljene slike jedne profesije, često zavijene plaštom nepoznatog, tajanstvenog i magijskog.³ U novije vrijeme i sama (društvena) znanost počela se interesirati za svoje poslenike, pa je stoga sve više i znanstvenih analiza znanstvenog kadra (sociologija znanosti, znanost o znanosti). Kao predmet znanstvenog interesa znanstvenici se uglavnom pojavljuju kao posebna društvena grupa, a ne više kao pojedinci.⁴ Pretpostavka je svakog takvog bavljenja znanstvenicima kao posebnom društvenom grupom da postoje stanovite zajedničke crte i obilježja koja ih objedinjuju, počevši od kategorije poslova kojima se bave, preko visoke naobrazbe, stava prema radu,⁵ sve do određenih uvjeta i načina izvanprofesionalnog/privatnog i društvenog života.

Jedan zadatak iz naznačenog kruga društvenog realiteta našao se pred nama: utvrditi karakteristike cjelokupnog korpusa života i rada znanstveno-istraživačkih radnika (strukturu radnih i »životnih« aktivnosti). Pri tom nam se najprimjerenijom metodom učinio budžet vremena.⁶

¹ Biblioteka Samanida prosvjetiteljske dinastije u Buhari (Nuh ibn Mansur, zaštitnik Ibn Sina), Lorenzo Medici osnivač Platončke akademije i medičeske biblioteke, prosvjetiteljski vladari Evrope: Fridrih II, Katarina II, Josip II (Centralna znanstvena naklada) i dr.

² Mnoštvo romansiranih biografija istaknutih znanstvenika (Galileo Galilei, Thomas More, Maria Curie . . .) ili književnih obrađa znanstvenika — tipova (Goetheov Faust, Balzacov Bal-tazar Claes i sl.).

³ Znanstvenik mudrac, znanstvenik osobenjak, znanstvenik smušenjak, znanstvenik mon-strum, znanstvenik dobročinitelj, znanstvenik genije.

⁴ Uvjetovano razvijenošću suvremene znanosti.

⁵ Radi sanjajući i sanja radeći.

⁶ Ispitivanje budžeta vremena znanstvenoistraživačkih radnika bio je parcijalni, ali kom-plementarni dio pokušaja prikupljanja osnovnih informacija o najrelevantnijim socijalnim obi-lježjima te o radnoj i životnoj situaciji istraživača u SR Hrvatskoj. Istraživanje je provedeno 1983. godine u Institutu za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, u okviru projekta »Os-nove dugoročnog razvoja znanosti i strategije tehnološkog razvoja«.

Ideja, da se mjerenje vremena aktiviteta pojedinca i njegova upotreba koristi kao indikator načina života (i rada) društvenih grupa prihvaćena je u praksi socioloških istraživanja već poodavno. Međutim, treba reći da su istraživanja ove vrste još uvijek tipično empirijska i nije poznat značajniji napor povezivanja dobivenih podataka s nekim teorijski relevantnijim društvenim modelom.

Najčešće korišten instrument prikupljanja podataka ove vrste jest dnevnik, čiji je obrazac manje-više prihvaćen i koji korespondira bazičnom vremenu od 24 sata i obično odgovara na pitanja: što, gdje i s kim?

Temeljnu dimenziju takvog metodološkog pristupa društvenoj stvarnosti predstavlja *vrijeme*. Mi govorimo o aktivnostima samo ukoliko možemo utvrditi točku u vremenu koja predstavlja početak ili kraj neke jedinice ponašanja. Aktivnosti (tako shvaćene) čine *segmente vremena*. Nužno je stoga, prije svakog istraživanja ove vrste, reći nekoliko naznaka o kategorijalnim odrednicama i međusobnom prožimanju vremena i ljudskog aktiviteta.

OPERACIONALIZACIJA VREMENSKOG ODREĐENJA LJUDSKE AKTIVNOSTI

Svaka ljudska aktivnost odvija se u nekom vremenu (i prostoru). Bitna karakteristika ljudske djelatnosti jest njezino *progresivno* kretanje u vremenu. Usprkos tome niti jedna čovjekova aktivnost ne može se izuzeti iz *cikličkog* vremena. Ciklički periodi pripadaju radu nužnosti i jednim dijelom uvlače svaku aktivnost u tu sferu. Na primjeru radne aktivnosti imamo godišnje, mjesečne i dnevne poslove (planove rada), a i u slobodno vrijeme neka se aktivnost odvija (planira) u određeno doba dana, određenih dana u tjednu, mjesecu ili godini. Upravo smo pobrojali glavne cikličke periode: dan, tjedan, mjesec, godinu.

Mada u prikupljanju određenih podataka metodom budžeta vremena svi ovi ciklusi mogu biti zastupljeni (dapače, poželjno je uzeti ih u obzir⁷), najčešće se jednokratno snima dnevna aktivnost ispitanika (ili u zgnusnutom vremenskom periodu).

Dnevni vremenski ciklus obnavlja se svaka 24 sata.⁸ Dnevni je ciklus već Marx podijelio na vrijeme porebno za egzistencijalnu reprodukciju, vrijeme za san, odmor i fizičku rekreaciju te vrijeme slobodnih aktivnosti.

Neovisno o tome koliko će se kvantitativno ovakva sistematizacija udaljiti od klasične, 3 x 8 sati dnevno, ona idealno-tipski sadrži tri prilično stabilna sadržajna segmenta: (1) vrijeme zadovoljavanja primarnih bioloških potreba, (2) vrijeme rada i (3) slobodno vrijeme.

⁷ Istraživanje trajanja određene aktivnosti moralo bi uključiti totalno vrijeme (ciklus) u kojem se ta aktivnost odvija. Ona je očito reprezentativna samo za to vrijeme. Istraživanje provedeno u određeno godišnje doba, strogo metodološki gledano, dopušta izvođenje zaključaka samo za aktivnosti koje su se odvijale u to godišnje doba. Zelimo li imati reprezentativan vremenski uzorak za proučavanje neke aktivnosti u cjelini, morali bismo u jednom duljem razdoblju promatrati kako ljudi provode dan u određenom periodu godine, određenog dana u mjesecu, tjednu itd., u tipičnim atmosferskim, društvenim i drugim prilikama. Pitanje je samo koliko je to praktički izvedivo.

⁸ Bazično vrijeme većine istraživanja budžeta vremena.

KLASIFIKACIJA DNEVNIH AKTIVNOSTI

Utvrđivanje jasnih kriterija po kojima će se dnevne aktivnosti klasificirati od presudnog je značenja. Međutim, teško da postoji ijedna razvijena teorija ljudskog ponašanja koja bi bila korisna za uspostavljanje klasifikacijskog sistema dnevnih aktivnosti. Neke od globalnih društvenih teorija (npr. marksistička, funkcionalistička) omogućuju tek izvođenje principa klasifikacije.

U isto vrijeme (i usprkos tome), klasifikatorski sistemi u različitim istraživanjima korištenja vremena napadno su slični.⁹ Postoji jedan bazični konsenzus među istraživačima kako obavljati klasifikaciju dnevnih aktivnosti. Dosadašnja iskustva u istraživanjima iskristalizirala su se (uglavnom) u četiri vrste vremena, primjenjujući kriterij stupnja slobode izbora pri odabiru pripadajućih aktivnosti. Tako se manje-više svi istraživači slažu da je potrebno lučiti blok vremena potrebnog za zadovoljavanje primarnih bioloških (fizioloških) potreba, blok profesionalnih/radnih aktivnosti, blok vremena koji pokriva obaveze vezane uz kuću i napokon slobodno vrijeme kao rezidualnu kategoriju ukupne sume vremena.¹⁰

KATEGORIZACIJA AKTIVNOSTI ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKIH RADNIKA

Nema sumnje da znanstvenici i istraživači kao posebna društvena grupa imaju neke zajedničke karakteristike počevši od visoke obrazovanosti (bar formalne) svih pripadnika, preko većeg fleksibiliteta u rasporedu vremena i obaveza, pa do daleko veće mogućnosti razmišljanja, odlučivanja i stvaranja (u radu kojim se bave), nego većina drugih ljudi u društvu. Može se pretpostaviti da te specifičnosti utječu na strukturu svakodnevnice, njezin raspored i sadržaj, kako u sektoru profesionalnih tako i u sektoru izvanprofesionalnih aktivnosti.

Polazeći od takve pretpostavke, a isto tako i od specifičnosti našeg društvenog realiteta, činilo se korisnim izvršiti određenu reorganizaciju poznatih modela dnevnog vremena.

Blok vremena u funkciji zadovoljavanja primarnih bioloških (fizioloških) potreba pri tome naravno nije upitan. Po dominirajućem principu nužde u njemu nazvali smo ga *nužno vrijeme*.

Pri određivanju bloka radnih/profesionalnih aktivnosti nametnulo nam se, međutim, logičnim povezivati ga sa samoupravnim i društvenopolitičkim aktivitetom. Budući da iz iskustva znamo da se samoupravne i društvenopolitičke obaveze izvršavaju uglavnom u radno vrijeme (mnogo manje izvan njega), a specifikum znanstvenoistraživačkog rada jest i fluidno pretakanje

⁹ Usporedi: Javeau, Claude, *Les vingt-quatre heures du Belge*, Université Libre de Bruxelles, Bruxelles 1970; Goveart, France, *Loisirs des femmes et temps libre*, Université Libre de Bruxelles, Bruxelles 1969; Patruchev, V. D., *Studium des Zeitbudgets des Werktätigen*, *Vestnik Statistiki*, No. 11, Moskau 1961.

¹⁰ As, Dagfinn: *Studies of Time-Use: Problems and Prospects*, *Acta Sociologica*, Vol. 21, No. 2, 1978.

radnih obaveza istraživača na bilo koji dio dana, sadržaj ovih dviju grupa aktivnosti trebalo je objediniti i ne vezati ih uz (formalno) radno vrijeme. Činilo nam se najpogodnije ovaj blok nazvati *obvezujuće vrijeme*. Bez obzira na činjenicu da su samoupravne i društvenopolitičke aktivnosti dobrovoljni izbor pojedinca, one se u određenoj mjeri (kada ih je prihvatio) nameću kao obaveze. Isto bi se moglo reći i za radni aktivitet znanstvenoistraživačkih radnika.

Opredjeljujući se za znanstvenoistraživački rad, čovjek slobodno bira jednu profesiju (da li uvijek?) čija unutarnja zakonitost (normiranost) pruža širi prostor za slobodno odlučivanje od većine drugih profesija. Ali ni ovdje se ne može govoriti o »carstvu slobode« jer i znanost, pogotovo suvremena, institucionalizirana, visokoorganizirana, specijalizirana i planska, nameće znanstveniku određeni stupanj zadanih obveza. Dakako, znanost bi se lišila svojih pretpostavki, svog esencijalnog određenja, kad njeni promicatelji ne bi imali jedan širi prostor slobode djelovanja. U kontekstu toga možemo govoriti o različitim stupnjevima obvezivanja i slobode (izbora, odluke, djelovanja) u znanstvenoistraživačkom radu, ovisno o položaju znanstvenoistraživačkih radnika u strukturi znanstvenoistraživačke organizacije, o vrsti znanstvenoistraživačke organizacije, kao i o nekim individualnim karakteristikama samog istraživača.

Nadalje, vodeći računa o činjenici da se glavni problemi lučenja aktivnosti javljaju u sferi izvanprofesionalnih aktivnosti, pošli smo od jednog razlučivanja koje je uveo francuski sociolog Georges Friedmann. On razlikuje »slobodno« i »oslobođeno« (raspoloživo) vrijeme. Dok bi oslobođeno vrijeme (temps libéré) predstavljalo vrijeme izvan obaveznog rada, ali i vrijeme koje nije oslobođeno egzistencijalnih problema i svih drugih ograničenja što ih život nameće, slobodno vrijeme (temps libre) bio bi onaj odsječak vremena (on se dakako ne nalazi svakog dana i u svih ljudi) koji je bez obaveza bilo koje vrste te kao takav omogućuje pojedincu slobodan izbor aktivnosti/djelovanja koja najbolje odgovaraju njegovim sklonostima i potrebama.

Prihvatimo li Friedmannovu terminologiju, čini nam se primjerenim govoriti o oslobođenom/raspoloživom vremenu, a unutar njega o segmentu slobodnog vremena. *Raspoloživo vrijeme* ispunjavale bi, dakle, sve aktivnosti izvan obvezujućeg i nužnog vremena, koje smo s obzirom na raznovrsnost podijelili u nekoliko grupa, počevši od aktivnosti koje imaju najveći stupanj obvezivanja (rad u kući, komuniciranje među članovima porodice), do grupa aktivnosti s većom slobodom izbora (konzumacijske aktivnosti, kulturno-zabavne aktivnosti, aktivnosti samorazvoja), dakle do aktivnosti slobodnog vremena (leisure). Time smo izbjegli činiti rez za koji nismo imali pretpostavke budući da u instrumentima istraživanja nije bio ugrađen jasni kriterij diferenciranja (pragmatičnih i slobodnih aktivnosti).

Rezimirajmo. Princip klasifikacije koji smo poštivali jest mogućnost izbora određene aktivnosti, tj. stupanj slobode. Na osnovu njega izvedene su tri vrste vremena unutar bazične vremenske sekvence od 24 sata:

1. nužno vrijeme
2. obvezujuće vrijeme
3. raspoloživo vrijeme

Ovako definirane vremenske kategorije fleksibilnije su i bliže predmetu i sadržaju ispitivanja od kategorija s kojima smo krenuli u analizu (vrijeme rada, vrijeme zadovoljavanja primarnih bioloških potreba, slobodno vrijeme).

Pri određivanju sadržaja ova tri utvrđena vremenska bloka koristili smo dostupna saznanja o vrstama poslova i aktivnosti znanstvenoistraživačkih radnika, i izvedene aktivnosti prilagodili ovom socioprofesionalnom segmentu populacije.

Prvi blok aktivnosti (određen kategorijom »nužnosti«) čine aktivnosti vezane uz primarne biološke (fiziološke) potrebe. Ovo je prioritetni blok, stabilnog sadržaja i opsega.

Drugi blok aktivnosti (pobliže ga određuje »obaveza«) čine profesionalne i uz njih vezane aktivnosti koje su maksimalno određene socioprofesionalnim karakteristikama ispitanika. To su: znanstvenoistraživački rad, znanstvenonastavni rad, administrativni, organizacijski i slični poslovi, stručni rad, uz rad vezane aktivnosti. Ovim aktivnostima pridružili smo samoupravni i društvenopolitički aktivitet.

Treći blok aktivnosti obuhvaća »ostatak« dnevnog aktiviteta, a više od prva dva dopušta (mada u različitim stupnjevima) slobodni izbor »raspoloživo« vrijeme. Čine ga: aktivnosti vezane uz kuću, komunikacije u primarnim grupama, »konzumacijske« aktivnosti, posjećivanje kulturno-umjetničkih priredaba i samorazvojne aktivnosti.

Napominjemo da i sistematizaciju aktivnosti s obzirom na odrednice »nužnost«, »obvezatnost« i »raspoloživost« treba shvatiti idealno-tipski.

Rezultat razrade blokova aktivnosti je 46¹¹ elementarnih aktivnosti. Evo njihova pregleda:

Nužno vrijeme

(I) Aktivnosti vezane uz primarne biološke (fiziološke) potrebe:

- spavanje
- jelo, osobna higijena
- odmaranje
- odlazak liječniku, bolovanje

Obvezujuće vrijeme

(II) Profesionalne aktivnosti i aktivnosti vezane uz njih

1. Znanstvenoistraživački rad

1.1. Znanstvenoistraživački rad u užem smislu:

- pripreme istraživanja (prikupljanje, prorada literature, izrada nacrtu istraživanja i sl.)

¹¹ Iskustvo do sada provedenih ispitivanja budžeta vremena preporučuje cca 30 aktivnosti dnevno, ukoliko se želi sačuvati izvjesni generalni nivo. Ovo proširenje aktivnosti za cca 50% posljedica je naglaska ciljanog na profesionalni znanstvenoistraživački aktivitet ispitanika, koji je nužno rezultirao razudjenjem klasifikacijom.

- proces istraživanja u užem smislu — teorijski i empirijski rad (uključujući eksperimentalni)
 - obrada i analiza rezultata istraživanja (obrada podataka, interpretacija rezultata, pisanje znanstvenog rada ili izvještaja)
 - istraživačko-razvojni rad.
- 1.2. Znanstveno usavršavanje:
- prorada stručne literature u funkciji stručnog samoobrazovanja
 - znanstveno usavršavanje (magisterij, doktorat, specijalizacija, studijski boravak)
 - sudjelovanje u radu znanstvenih skupova, savjetovanja, kongresa, konferencija.
- 1.3. Sastanci timova/konzultacije:
- sastanci projektnih (stručnih) timova i grupa
 - konzultacije sa suradnicima (iz institucije ili izvan nje).
- 1.4. Sastanci znanstvenih ili stručnih tijela:
- sudjelovanje u radu znanstvenih i stručnih tijela (vijeća, kolegija, radnih grupa i sl.) u radnoj organizaciji
 - sudjelovanje u radu znanstvenih i stručnih tijela izvan radne organizacije (uključujući i profesionalne/znanstvene asocijacije)
2. Znanstveno-nastavni rad:
- priprema predavanja, seminara, kolokvija ...
 - izvođenje predavanja, seminara, kolokvija ...
 - održavanje ispita
 - konzultacije sa studentima, magistrandima, doktorandima
3. Administrativni, organizacijski i slični poslovi:
- administrativni i organizacijski poslovi
 - poslovi oko objavljivanja (tiskanja) radova (časopisa, edicija i sl.)
4. Stručni rad
- rad za proizvodnju (priprema proizvodne dokumentacije)
 - praktični rad (ambulanta, klinika, pokusno dobro i sl.)
 - ekspertize
5. Uz rad vezane aktivnosti:
- pauza
 - razgovori s kolegama
 - put do radnog mjesta i natrag
- (III) Samoupravne i društvenopolitičke aktivnosti:
- sudjelovanje u radu samoupravnih tijela i društvenopolitičkih organizacija u znanstvenoj instituciji (radnoj organizaciji)
 - sudjelovanje u radu samoupravnih tijela i društvenopolitičkih organizacija izvan znanstvene/radne institucije i tijela društvenopolitičkih zajednica.

Raspoloživo vrijeme

(IV) Poslovi u kući i za kuću:

- pripremanje obroka (jela)
- ostali kućanski poslovi (održavanje čistoće, sitni popravci i sl.)
- obavljanje poslova za potrebe obitelji/domaćinstva izvan kuće (nabavka, pošta, banka, općina, servisi za popravak i sl.)

(V) Komunikacije u primarnim grupama:

- bavljenje djecom (šetnja, izlasci, igra, edukacija i sl.)
- obiteljski razgovori — časakanje
- posjećivanje rodbine i prijatelja, primanje gostiju, zajednički izlasci

(VI) »Konzumacijske« aktivnosti:

- praćenje TV-programa
- slušanje radija
- čitanje (novina, revijalnog tiska, beletristike)

(VII) Posjećivanje kulturno-umjetničkih, zabavnih i sličnih priredaba:

- posjeti kinima, estradnim programima, sportskim priredbama
- posjećivanje kazališta, koncerata, izložbi, muzeja

(VIII) Samorazvojne aktivnosti

- sudjelovanje u radu društvenih organizacija (kulturno-umjetnička društva, Narodna tehnika, »Naša djeca«, Crveni križ i sl.)
- sportsko-rekreativne aktivnosti (sport, izleti, šetnje...)
- hobby-aktivnosti (fotografija, sakupljanje, »uradi sam«...)
- »stvaralačke« aktivnosti (muziciranje, slikanje...)

DNEVNE AKTIVNOSTI (REZULTATI ISTRAŽIVANJA)

Prvi korak u prikazu dobivenih podataka¹² jest pregled ukupnog dnevnog aktiviteta istraživača, posebno radnog i posebno neradnog dana (nedjeljom). Kategoriziramo li utrošak dnevnog vremena, dobivamo sljedeći red veličina:

¹² Istraživanjem je bila obuhvaćena populacija znanstveno-istraživačkih radnika u SR Hrvatskoj koju su činili svi znanstveni radnici (sa znanstvenim stupnjem magistra i doktora znanosti) i ostali istraživači (fakultetskog obrazovanja ali bez znanstvenog stupnja) koji se bave znanstvenoistraživačkim radom u jednoj od registriranih znanstvenih organizacija ili jedinica (samostalnih ili u sastavu drugih radnih organizacija). Realizirani (jednostavni slučajni) uzorak obuhvatio je 609 ispitanika (7,96%). Ispitivanje je izvršeno jednokratnim snimanjem aktiviteta znanstvenoistraživačkih radnika pomoću obrasca dnevnika u vremenskoj sekvenci od 3 dana — nedjeljom, ponedjeljkom i utorkom. Nedjelja je poslužila kao reprezentant strukture aktivnosti *neradnog dana*, a ponedjeljak i utorkom kao reprezentanti strukture aktivnosti *radnoga dana*.

Ostali podaci o metodologiji mogu se naći u *studijama i izvještajima* Instituta za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu: Golub, Branka: Radne i životne aktivnosti istraživača (1985), Prpić, Katarina: Kadrovski potencijal znanosti (1984).

**BUDŽET VREMENA ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKIH
RADNIKA**

Vrijeme	Radni dan		Nedjelja	
	sati	%	sati	%
Nužno	8,31	34,63	10,00	41,66
Obvezujuće	9,35	38,95	2,18	9,07
Raspoloživo	6,34	26,42	11,82	49,27
Ukupno	24,00	100,00	24,00	100,00

Radnim danom je najviše vremena obvezujućeg karaktera (38,95%), a nedjeljom raspoloživog (gotovo polovina). Odbijemo li nužno vrijeme (podsjetimo da je najveći dio ovog vremena noćni san), tada se omjer zastupljenosti još više radikalizira: radnim danom na obvezujuće vrijeme otpada oko 60% vremena, a na raspoloživo 40%, dok je nedjeljom raspoloživog vremena čak i do 84%.

Da bismo sagledali ove podatke u širem društvenom kontekstu, poslužiti ćemo se jednom komparacijom. Prije desetak godina (točnije 1971. godine na uzorku žena i 1974. na uzorku muškaraca) snimljen je budžet vremena gradskog zaposlenog stanovništva Jugoslavije.¹³ Osnovni vremenski blokovi dnevnog aktiviteta zaposlenog gradskog stanovništva izgledali su ovako:

**BUDŽET VREMENA GRADSKOG ZAPOSLENOG
STANOVNIŠTVA JUGOSLAVIJE**

Vrijeme	Radni dan		Nedjelja	
	sati	%	sati	%
Nužno	9,13	38,04	11,25	46,88
Obvezujuće	8,63	35,96	0,85	3,54
Raspoloživo	6,24	26,00	11,90	49,58
Ukupno	24,00	100,00	24,00	100,00

Najveće razlike u budžetu dnevnog vremena između znanstvenoistraživačkih radnika i ostalih profesija¹⁵ nađene su u nužnom i obvezujućem vremenu. Generalno bismo mogli reći da znanstvenoistraživački radnici uz podjednaki kvantum raspoloživog vremena (o njegovu sadržaju ovdje ne govorimo), rade u prosjeku dulje od poslenika ostalih profesija, što je naročito uočljivo nedjeljom, a da manje vremena utroše na fiziološke potrebe, u prvom redu na noć-

¹³ Ova istraživanja provedena su pod voditeljstvom dr Mire A. Mihovilovića u Institutu za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu. Podaci nisu do sada objavljivani.

¹⁴ Aktivnosti su bile grupirane u pet grupe: (1) rad, (2) kućanstvo, (3) razno, (4) fiziološke potrebe i (5) slobodno vrijeme. Fiziološke potrebe i rad korespondiraju nužnom, odnosno obvezujućem vremenu, dok raspoloživo vrijeme objedinjuje preostale aktivnosti: kućanstvo, razno i slobodno vrijeme. Prevođenje u druge kategorije izvršeno je radi komparacije.

¹⁵ Treba imati na umu vremensku diskrepanciju između dva/tri istraživanja od desetak godina, različit opseg populacije (u prvom slučaju to je Hrvatska, a u drugom cijela Jugoslavija), te u istraživanju gradskog zaposlenog stanovništva obuhvat i znanstvenoistraživačkih radnika, što u određenoj mjeri podatke približava podacima našeg istraživanja.

ni san. Čini se da vrsta profesije određena razdjelnicom intelektualnog i rutinskog (manuelnog, mehaničkog) rada na stanovit način zadire i u strukturu nekih elementarnih potreba i navika.

Vratimo se znanstvenoistraživačkim radnicima. Ne ulazeći u analizu pojedinih blokova/grupa aktivnosti, ukazat ćemo samo na veličine u strukturi dnevnog aktiviteta.

Aktivnosti vezane uz zadovoljavanje primarnih bioloških (fizioloških) potreba — kao što su spavanje, osobna higijena, odmaranje, odlazak liječniku i slično — oduzimaju istraživačima radnim danom 8,31 sat, a nedjeljom 10 sati i čine najveći fond sati u oba promatrana dana (rang 1).

Druga aktivnost po zastupljenosti *radnim danom* jest znanstvenoistraživački rad u užem smislu. Na njega otpada u prosjeku 2,56 sati ili 3,77 sati po ispitaniku participantu.¹⁶ Ukoliko znanstvenoistraživački rad shvatimo šire i pripišemo mu vrijeme utrošeno na znanstveno usavršavanje, vrijeme posvećeno sastancima znanstvenih/stručnih tijela, tada znanstvenoistraživački rad u radnom danu traje u prosjeku 4,37 sati.

Iza bloka znanstvenoistraživačkih aktivnosti slijede po zastupljenosti aktivnosti vezane uz rad¹⁷ (put do radnog mjesta, razgovori s kolegama, pauze i sl.) — 1,72 sata.

»Konzumacijske« aktivnosti, funkcionalno usmjerene prvenstveno na informiranje preko sredstava masovnih komunikacija (gledanje televizije, slušanje radija, čitanje novina, revijalnog tiska, beletristike i sl.), »odnose« istraživačima dnevno u prosjeku 1,50 sati.

Slijede nadalje ove aktivnosti: znanstvenonastavni rad (1,36 sati), poslovi u kući i za kuću (1,05) komunikacije u primarnim grupama (1,02), stručni rad (0,86), administrativni, organizacijski i slični poslovi (0,79), samorazvojne aktivnosti (0,25) i, na kraju, posjećivanje kulturno-umjetničkih, zabavnih i sličnih priredaba (0,14).

Nedjeljom je raspored aktivnosti bitno drugačiji. Kao što smo rekli, najviše vremena — čak 10 sati (mada 1,25 sati manje nego u ostalih profesija) otpada na primarne biološke potrebe. Odmah iza njih slijede »konzumacijske« aktivnosti (2,72 sata) i komunikacije u primarnim grupama (2,47). Četvrto mjesto zauzimaju poslovi u kući i za kuću (1,86), a peto samorazvojne aktivnosti (1,85).

Iza bloka aktivnosti koje pokazuju orijentaciju ispitanika na kuću i obitelj slijedi znanstvenoistraživački rad u užem smislu, na koji u prosjeku otpada 0,82 sata ili 4,02 sata po ispitaniku participantu. Pripišemo li ovome i znanstveno usavršavanje, tada ponder za znanstvenoistraživački rad iznosi 1,37 sati u prosjeku. Očito da je primarna profesionalna aktivnost istraživača zastupljena u značajnoj mjeri i neradnog dana, što govori u prilog tezi o nemogućnosti lociranja znanstvenoistraživačkog rada isključivo u radno vrijeme.

Ostale aktivnosti, izuzev posjećivanja kulturno-umjetničkih, zabavnih i sličnih priredbi (0,31 sat u prosjeku ili 2,59 sati po ispitaniku participantu) mogu se, s obzirom na zastupljenost, zanemariti.

¹⁶ Ispitanik koji je participirao u nekoj aktivnosti.

¹⁷ Takozvano neproduktivno vrijeme vezano uz rad.

STRUKTURA DNEVNIH AKTIVNOSTI

Rang	Radni dan	%	Rang	Nedjelja	%
1	Primarne biološke potrebe	(34,63)	1	Primarne biološke potrebe	(41,66)
2	Znanstvenoistraživački rad u užem smislu	(10,62)	2	»Konzumacijske« aktivnosti	(11,33)
3	Aktivnosti vezane uz rad	(7,17)	3	Komunikacije u primarnim grupama	(10,29)
4	»Konzumacijske« aktivnosti	(6,25)	4	Poslovi u kući i za kuću	(8,20)
5	Znanstvenonastavni rad	(5,67)	5	Aktivnosti samorazvoja	(7,70)
6	Poslovi u kući i za kuću	(4,37)	6	Znanstvenoistraživački rad u užem smislu	(3,42)
7	Komunikacije u primarnim grupama	(4,25)	7	Znanstveno usavršavanje	(2,29)
8	Znanstveno usavršavanje	(3,87)	8	Posjećivanje kulturnih, zabavnih i sl. priredaba	(1,29)
9	Stručni rad	(3,58)	9	Znanstvenonastavni rad	(0,95)
10	Administrativni, organizacijski i sl. poslovi	(3,30)	10	Aktivnosti vezane uz rad	(0,92)
11	Sastanci timova/konzultacije	(2,54)	11	Administrativni, organizacijski i sl. poslovi	(0,83)
12	Sastanci znanstvenih/stručnih tijela	(1,17)	12	Stručni rad	(0,54)
13	Aktivnosti samorazvoja	(1,16)	13	Sastanci timova/konzultacije	(0,08)
14	Samoupravne i društveno-političke aktivnosti	(1,05)	14	Samoupravne i društveno-političke aktivnosti	(0,04)
15	Posjećivanje kulturnih, zabavnih i sl. priredaba	(0,58)	15	Sastanci znanstvenih/stručnih tijela	(0,00)

Obvezujuće vrijeme

Ostavljajući po strani analizu nužnog i raspoloživog vremena, veću pažnju posvetit ćemo nekim segmentima obvezujućeg vremena. Pojmom obvezujuće vrijeme objedinili smo dvije grupe aktivnosti. Prva se odnosi na profesionalnu, radnu aktivnost ispitanika, a druga na njegov samoupravni i društvenopolitički aktivitet. Činilo nam se logičnim ove aktivnosti objединiti i promatrati ih integralno, nevezano uz formalno radno vrijeme iz dva razloga: prvo, samoupravne i društvenopolitičke obaveze izvršavaju se *uglavnom* u vrijeme rada, međutim ne znamo u kojoj mjeri; drugo, pretakanje radnih obaveza istraživača izvan radnog vremena, odnosno nemogućnost fiksiranja znanstvenoistraživačkog rada u radno vrijeme, jedno je od poznatih njegovih obilježja.

Fond obvezujućeg vremena, prema rezultatima istraživanja, iznosi (radnoga dana) 9,35 sati. Na ovu veličinu mogla je u izvjesnoj mjeri utjecati činjenica da je ispitivanje provedeno ponedjeljkom i utorkom, u dane kada najviše radnih organizacija određuje jednu (radnu) subotu u mjesecu. No pri tom nikako ne smijemo zanemariti činjenicu da se ovdje radi o znanstvenoistraživačkim organizacijama, u kojima istraživači (s izuzetkom možda znanstvenoistraživačkih instituta i jedinica u sastavu drugih radnih organizacija mahom u privredi) svoje radno vrijeme (iako ne uvijek i formalno) prilagođuju prirodi i dinamici rada. Fakulteti sa svojim specifičnim radnim funkcijama izuzeti su napose iz spomenutog obrasca produljenog radnog dana.

Stoga izboru dana ispitivanja ne treba pridavati veće značenje u određivanju kvantuma obvezujućeg vremena.¹⁸

Obvezujuće vrijeme	Sati	%
Znanstvenoistraživački rad	4,37	46,73
Znanstvenonastavni rad	1,36	14,55
Administrativni, organizacijski i slični poslovi	0,79	8,45
Stručni rad	0,86	9,20
Aktivnosti vezane uz rad	1,72	18,40
Samoupravne i društveno-političke aktivnosti	0,25	2,67
Ukupno vrijeme	9,35	100,00

U strukturi aktivnosti obvezujućeg vremena dominantno mjesto zauzima znanstvenoistraživački rad (46,73%). Pri valorizaciji ove veličine (ona se može učiniti preniskom kada se radi o primarnoj profesionalnoj aktivnosti), treba imati na umu da je to prosječan rezultat za svih 609 ispitanika (od kojih se, na primjer, znanstvenoistraživačkim radom u užem smislu u dane ispitivanja bavilo 412 ispitanika ili svega 67,5%) i prosječan rezultat za sve institucionalne oblike (od znanstvenoistraživačkih instituta i fakulteta do instituta i je-

¹⁸ Tim više što nema značajnih razlika u prosječnim podacima za radni aktivitet ispitanika ponedjeljkom i utorkom.

dinica u sastavu drugih radnih organizacija) u kojima je, kao što znamo, znanstvenoistraživački rad zastupljen u različitim stupnju.

U globalu, prosječni podaci demantiraju tezu o velikoj opterećenosti znanstveno-istraživačkih radnika administriranjem, te samoupravnim i društvenopolitičkim obavezama (dobiveni podaci upućuju na pojačanu opterećenost dijela znanstvenoistraživačkog kadra). Međutim, značajan dio obvezujućeg vremena (18,4%) otpada na takozvane neproduktivne aktivnosti vezane uz rad. Urbani ambijent s dislokacijom rada i stanovanja razlog je i objašnjenje većeg dijela ovog vremena.

Nemogućnost ukalupljanja znanstvenoistraživačkog rada kao eminentno stvaralačkog rada u fiksno radno vrijeme, koje smo već nekoliko puta eksplicite naglašavali kao jednu od bitnih njegovih odrednica, nametnula je potrebu ispitivanja stvari u praksi. Tako smo dobili podatke da 34,4% ispitanika ima fiksno radno vrijeme, 17,0% pomično »klizno« radno vrijeme, 44,8% prilagođava dolazak i odlazak s posla radnim zadacima, a 3,8% navelo je neku drugu mogućnost.

Kod dijela istraživačke populacije (ovdje je presudan institucionalni okvir) autonomija u disponiranju radnim vremenom očito postoji. Nepodudarnost formalnog i stvarnog radnog vremena ne pokazuje, međutim, manjak ovog drugog. Vidjeli smo da je fond obvezujućeg vremena 9,35 sati. Međutim, postavlja se pitanje utječe li fleksibilnost korištenja radnog vremena na njegovu strukturu. Ne izbjegavaju li znanstvenoistraživački radnici radne i društvene obaveze koje ih vežu uz radnu organizaciju, uz formalni radni ritam, pa stoga i uz radno vrijeme? Indikativni podaci u ovom kontekstu mogli bi biti sljedeći: administrativnih, organizacijskih i sličnih poslova imaju najviše istraživači s fiksnim radnim vremenom (0,90 sati), nešto manje istraživači sa »slobodnim« radnim vremenom (0,80), a najmanje istraživači s pomičnim radnim vremenom (0,62). Moguće je da su ovi podaci kontaminirani i nekim drugim faktorima (nstitucionalnim okvirom, na primjer). Ista je stvar i sa sastancima radnih timova (konzultacijama). Ovaj oblik rada najzastupljeniji je (opet) kod istraživača s fiksnim radnim vremenom (0,81 sat u odnosu na 0,56 sati kod pomičnog i 0,48 sati kod »slobodnog« radnog vremena). Govori li to u prilog tezi da veći stupanj autonomije u disponiranju radnim vremenom selektivno utječe na vrstu profesionalnih obaveza? Možda, ali podaci na temelju kojih bismo to mogli zaključiti presiromašni su.

Još jedan aspekt ne smije promaći našoj pažnji. Prostorni uvjeti rada mogu bitno utjecati (uz »izbornu« autonomiju u korištenju radnog vremena) na vrijeme provedeno u radnoj organizaciji.

Naše ispitivanje je pokazalo da svega 36,7% istraživača ima u radnoj organizaciji svoju radnu sobu (što je gotovo uvjet za ozbiljniji znanstvenoistraživački rad), a 37% istraživača dijeli sobu s dva ili više suradnika.¹⁹ Limitirati istraživače fiksnim radnim vremenom pri ovakvim radnim uvjetima značilo bi direktno ograničavati mogućnost (kvalitetnog) znanstvenoistraživačkog rada.

¹⁹ Podaci istog istraživanja pokazuju da su radni uvjeti u znanstvenoistraživačkoj djelatnosti socijalno vrlo selektirani: favorizirani su muškarci, stariji istraživači i oni s (višim) znanstvenim stupnjem. Usporedi: Katarina Prpić, isto.

ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI RAD (SOCIODEMOGRAFSKE I SOCIOPROFESIONALNE VARIJABLE)

Populacija znanstvenoistraživačkih radnika kao posebna društvena grupa s nekim svojim zajedničkim (prepoznatljivim) obilježjima izrazito je diferencirana unutar sebe s obzirom na neka sociodemografska i socioprofesionalna obilježja. Zanimalo nas je kako se te razlike odražavaju na budžet vremena, ili drugim riječima, da li on može biti instrument njihova registriranja.

Spol je općenito izrazito diskriminatorno obilježje, što se potvrđuje već elementarnom činjenicom da u strukturi istraživača ima svega jedna trećina žena. Osim toga, u budžetu vremena istraživačica znanstvenoistraživački rad je zastupljen radnim danom 41 minutu manje nego u muškaraca. Ako žene manje vremena posvećuju znanstvenoistraživačkom radu valjalo bi očekivati da im neki drugi poslovi oduzimaju više vremena. U strukturi obvezujućeg vremena pronašli smo, međutim, samo jedan takav posao — stručni rad (oko 10 minuta više dnevno). Manjak vremena pojavljuje se, dakle, u svim ostalim profesionalnim aktivnostima, pa i u samoupravnom i društvenopolitičkom aktivitetu. Zbrajajući ove »manjkove«, došli smo do podataka (ograničavamo se naravno samo na rezultate istraživanja) da žene u prosjeku rade 1,14 sati manje od muškaraca (!). Odgovor na pitanje gdje utroše više vremena očito treba tražiti izvan profesionalnih aktivnosti.

Dob istraživača nije toliko selektivno obilježje kao spol. Osim toga, utjecaj životne dobi na budžet vremena, kao uostalom i na druge vidove profesionalnog aktiviteta, značajno je kontaminiran nekim drugim obilježjima (na primjer socioprofesionalnim statusom određenim u prvom redu položajem na ljestvici znanstvenih promocija. Uz ovu ogradu, dob istraživača pokazala se donekle selektivnom ne toliko za ukupni kvantum vremena posvećen znanstvenoistraživačkom radu koliko s obzirom na vrstu znanstvenoistraživačkih poslova. Radnim se danom dulje angažiraju na uže shvaćenim znanstvenoistraživačkim poslovima mlađi istraživači, a nedjeljom (to znači kod kuće) stariji istraživači.²⁰ Na znanstveno usavršavanje više vremena utroše mlađi istraživači (i nedjeljom i radnim danom), dok je vrijeme provedeno na sastancima znanstvenih/stručnih tijela dulje u starijih istraživača.

Socijalno porijeklo istraživača operacionalno smo pratili preko tipa naselja u kojem je istraživač proveo najveći dio djetinjstva (smatrali smo da je sredina u kojoj je ispitanik proveo djetinjstvo do svoje 15. godine presudnije utjecala na njegovo formiranje od same činjenice gdje je rođen), te preko edukacijskog nivoa oca. U prvom izvještaju o istraživanju utvrđena je izrazita socijalna selektivnost istraživačkog kadra kod nas. Većina istraživača dolazi iz obitelji koje imaju najmanje srednjoškolsku naobrazbu (a sve češće iz onih s višim i visokim obrazovanjem). Ove socioobrazovne kategorije ni danas ne dominiraju u ukupnom stanovništvu, a pogotovo ne u generacijama očeva/ro-

²⁰ Izborni povoljniji uvjeti rada, od autonomije u korištenju radnog vremena do (vjerojatno) povoljnijih životnih uvjeta (veći stambeni prostor i sl.), pogodnosti su koje se kumuliraju s godinama, a rezultat su složenijih spletova varijabli.

ditelja ispitanika. U potpunosti li ovaj podatak činjenicom da su istraživači mahom odrasli u gradovima (a dobrim dijelom u republičkom središtu) i da mlađe generacije istraživača sve češće izravno iz studentskih klupa ulaze u znanstvenoistraživačke institucije, nameće se zaključak da je kulminacija socijalnih prednosti i poticaja, od onih obiteljskih do širih sociokulturnih, presudna socijalna determinanta formiranja istraživačkog kadra.

Nalazi budžeta vremena su preelementarni za izvođenje ili potvrđivanje ovakvih zaključaka. Međutim, iako nema jednoznačnog utjecaja socijalnog porijekla na budžet vremena (suodnos dva neprimjerena nivoa), neke diferencijacije se uočavaju ali nisu interpretabilne.

Ako su sociodemografske varijable (spol, dob, socijalno porijeklo), na neki način, »paket« koji je ispitanik ponio sa sobom davno prije nego li je postao istraživač/znanstvenik, socioprofesionalne varijable (znanstvena oblast, institucija, stupanj i zvanje) predstavljaju zadani institucionalizirani okvir sada i ovdje, koji određuje položaj, uvjete rada, pa donekle (naravno uz individualne sposobnosti i aspiracije) i obrazac znanstvene karijere svakog pojedinog istraživača.

Pretpostavka da bi ovaj blok varijabli trebao imati značajnijeg utjecaja na neposredni znanstvenoistraživački rad pojedinca, pokazala se, izuzmemo li spol, točnom. Tako je primjerice *znanstvena oblast* izrazito diskriminatorna. Istraživači koji po obrazovanju i radnom aktivitetu pripadaju biotehničkoj i prirodoslovno-matematičkoj oblasti bave se znanstvenoistraživačkim radom više od 5 sati dnevno, a istraživači društvene i medicinske oblasti niti puna 4 sata (3,82 odnosno 3,86 sati radnim danom).²¹ Dok se kod medicinara ovakvo stanje može tumačiti pojačanom opterećenošću stručnim radom (rad na klinici, ambulanti i sl.) kod društvenjaka ne nalazimo neke izrazito zastupljenije profesionalne aktivnosti. Međutim, istraživači društvenih znanosti (uz istraživače iz humanističke oblasti) nedjeljom rade sat duže od primjerice istraživača prirodoslovno-matematičke, medicinske ili tehničke oblasti (oko 2 sata prema cca 1 sat). Ovdje su očito na djelu specifični uvjeti rada unutar pojedinih znanstvenih oblasti.

Znanstvene institucije također se međusobno razlikuju. Znanstvenoistraživački rad je najdominantniji u samostalnim institucijama (samostalni instituti i ostale samostalne znanstvene institucije) — 5,43 sata, nešto manje (traje) u nesamostalnim institucijama (instituti u sastavu materijalne proizvodnje i jedinice u sastavu OUR-a u (ne)privredi) — 4,52 sata, a najmanje na visokoškolskim institucijama (fakultetima) — 3,87 sati.

Kompenzacijski je faktor u određenoj mjeri, kao i kod društvenjaka, nedjelja. Nedjelju koriste za znanstvenoistraživački rad najviše ljudi s fakulteta (1,75 sati), nešto manje istraživači iz samostalnih institucija (1,20), a najmanje istraživači iz institucija ili jedinica u sastavu drugih radnih organizacija (0,70)

Povezanost *akademskog stupnja* i kvantuma znanstvenoistraživačkog rada nije jednosmjerna i istoznačna. Ovdje opću tendenciju, očito, remete individualne razlike između istraživača. Radnim danom najangažiraniji su magistri

²¹ U odnosu na prosječnih 9,35 sati obvezujućeg vremena medicinari dnevno rade u prosjeku 9,90 sati, a društvenjaci samo 8,15.

(4,73 sati), a manje doktori znanosti (4,28) i istraživači bez akademskog stupnja (4,24). »Logičnu« tendenciju pokazuje kategorija »znanstveno usavršavanje«. Istraživači bez akademskog stupnja troše najviše vremena na usavršavanje (1,21 sat), nešto manje magistri (1,08), a najmanje doktori znanosti (0,62). U radu znanstvenih/stručnih tijela najaktivniji su doktori znanosti (0,44), zatim magistri (0,25) a najmanje su eksponirani istraživači bez akademskog stupnja (0,11).

Nedjeljom je utrošak vremena na znanstvenoistraživački rad proporcionalan akademskom stupnju: doktori znanosti 1,57 sati, magistri 1,41 sat, a istraživači bez akademskog stupnja 1,04 sata (već prije uočena kumulacija pogodnosti), dok je vrijeme posvećeno znanstvenom usavršavanju, kao i radnim danom, obrnuto proporcionalno akademskom stupnju: najdulje je u istraživača bez akademskog stupnja (0,71), a najkraće u doktora znanosti (0,39).

Znanstveno zvanje. Međusobno prožimanje znanstvenog zvanja i duljine znanstvenoistraživačkog rada ne pokazuje pravilnosti. Skala znanstvenih zvanja, s obzirom na znanstvenoistraživačku aktivnost, izgledala bi radnim danom ovako: (1) viši znanstveni suradnik — 5,25 sati, (2) znanstveni asistent — 4,96 sati, (3) znanstveni savjetnik — 4,22 sata, (4) znanstveni suradnik — 4,14 sati i (5) istraživači bez znanstvenog zvanja — 3,95 sati.

Nedjeljom je redoslijed sljedeći: (1) znanstveni savjetnik 2,28 sati (2) znanstveni asistent — 1,56 sati, (3) viši znanstveni suradnik — 1,34 sata, (4) istraživač bez znanstvenog zvanja — 1,01 sat i (5) znanstveni suradnik — 0,92 sata.

Zaključimo. Podaci o duljini trajanja znanstvenoistraživačkog rada s obzirom na različite socioprofesionalne varijable upućuju na diferencirane uvjete rada, pa prema tome i na diferencirani obrazac profesionalnog aktiviteta istraživača kada se radi o znanstvenim oblastima i vrstama znanstvenih institucija. Međutim, akademski stupanj i znanstveno zvanje ne nameću istraživačima prepoznatljiviji »radni obrazac«, već je on određen uz spomenute determinante i individualnim razlikama.

ZNANSTVENA PRODUKTIVNOST I BUDŽET VREMENA

Uz jedan od primarnih interesa ovog dijela istraživanja — da snimi vremenski angažman istraživača u znanstvenoistraživačkom procesu — veže se neposredno, jedan drugi vid znanstvenoistraživačkog rada — znanstvena produktivnost. Ovaj fenomen mogli smo naravno dotaknuti samo periferno i parcijalno. Interesiralo nas je kako se, uvjetno rečeno, visoka znanstvena produktivnost odražava na ukupni dnevni budžet vremena istraživača. Pritom nam je kriterij za visoku produktivnost bio više od 5 objavljenih radova u prošloj (1982.) godini. Prema dobijenim podacima obrazac dnevnog aktiviteta visoko- produktivnih istraživača izgleda ovako:

U bloku profesionalnih aktivnosti naglašena je opterećenost administrativnim, organizacijskim i sličnim poslovima, zatim sastancima radnih timova, konzultacijama, sastancima znanstvenih i stručnih tijela. Znatno manje od prosjeka zastupljen je (vremenski) znanstvenoistraživački rad u užem smislu,

znanstveno usavršavanje (ukazuje li ovo djelomično i na kvalitetu objavljenih radova?) i stručni rad. Međutim, znanstvenoistraživački rad u užem smislu i znanstveno usavršavanje u ovih su istraživača izrazito veći nedjeljom, čime je moguća kompenzacija manjka ovih aktivnosti radnim danom.

Uz nalaz iz prvog dijela istraživanja (da su produktivniji istraživači muškog spola, starije životne dobi i s višim znanstvenim stupnjem), mogli bismo zaključiti da su visokoproduktivni istraživači »aktivistički« orijentirani u profesionalnom radu (angažirani na organizaciji i funkcioniranju znanstvenoistraživačkog rada u ustanovi), a da manjak vremena za sam znanstvenoistraživački rad nadoknađuju (dijelom) izvan radnog vremena. (Visoku produktivnost dijela znanstvenoistraživačkog kadra moguće je, dakako dijelom, interpretirati i boljim pozicijama/mogućnostima starijih i već formiranih istraživača u procesu publiciranja.)

Zbog većeg znanstvenoistraživačkog rada izvan radnog vremena, visokoproduktivni istraživači spavaju manje od ostalih, znatno manje se bave kućom i kućnim poslovima, manje komuniciraju u obiteljskom krugu i manje vremena posvećuju samorazvoju.

Što se tiče samoupravnog i društvenopolitičkog aktiviteta, podaci nisu selektivni s obzirom na produktivnost. Kod najproduktivnijih istraživača ovaj vid društvenog aktiviteta je najmanji, a kod istraživača s dva do pet objavljenih radova u prošloj godini (dakle kod istraživača koji su još uvijek visokoproduktivni) samoupravni i društvenopolitički aktivitet je maksimalan u odnosu na druge istraživače.

BRANKA GOLUB

The Structure of Daily Activities of the Researchers

In this work results of the investigation of time budget of the researchers in Croatia are discussed. In the first part, a preliminary theoretical aspects are developed, and in the second part basic results are given. It is shown that scientific workers (researchers) are usually more occupied with their professional tasks than other professions. It is also shown that unfortunately the conditions for a prosperous scientific work were not given for the majority of the researchers.